

SAMEN-HANG-EN

WERKSTUK VAN GRETHA HENGST
VOOR DE NIEUWE AKADEMIE UTRECHT
BEGELEIDING FRANS VAN TARTWIJK
SEPTEMBER 2014

VOORAF

De eerste stap is zo gezet. Iets wil getekend of geschilderd worden. De ene keer is het iets dat ik zie, de andere keer een plaatje uit mijn archief en een volgende keer een idee of een gedachte: iets uit mijn verbeelding. Ik schilder of teken en vandaar uit voeg ik letters toe en borduur of haak ik in het werk. Zo ontstaan kleinere of grotere werken.

Ik ben op zoek naar hoe ik samenhang tot stand kan brengen in een werk, dat is samengesteld uit meerdere werken. Hoe kan ik de verschillende delen, waar een werk uit is opgebouwd, tot een geheel maken. Hoe kan ik die verschillende stukken letterlijk en figuurlijk samen laten hangen.

Om verder te kunnen komen in het creëren van die samenhang, wil ik beter kijken naar wat ik maak. Dat doe ik door drie kunstenaars als spiegel te gebruiken. Ik teken, ik schilder en borduur, ik werk met verschillende beeldtalen en met tekst. Mijn belangrijkste thema's zijn het gebruik van verschillende beeldtalen en het verstoorde lichaamsbeeld. Ik zoek de grenzen op van wat kunst is. Vandaar dat ik te rade ga bij Tilleke Schwartz, Maria Lassnig en Thomas Hirschhorn. Ik kies voor Tilleke Schwartz omdat zij borduurt en met teksten werkt, voor Maria Lassnig vanwege de lichamelijke van haar werk en voor Thomas Hirschhorn, omdat hij samengesteld

werk maakt, opgebouwd uit bestaande en gevonden materialen. Zijn gedachten over kunst intrigeren mij.

Drie kunstenaars met heel divers werk, waarin ik me ga verdiepen op zoek naar overeenkomsten en verschillen met mijn eigen werk. Ik begin bij Tilleke Schwartz, dan volgen Maria Lassnig en Thomas Hirschhorn. Daarna beschrijf ik mijn eigen werk en eindig met een samenvatting.

Bronnen:

Maria Lassnig :

- "The location of the pictures", een boek met artikelen, interviews en afbeeldingen.
- "Maria Lassnig, der Ort der Bilder", VIEW 2013#07, publicatie Museum DHONT-DHAENENS.
- Verschillende filmpjes op YouTube.

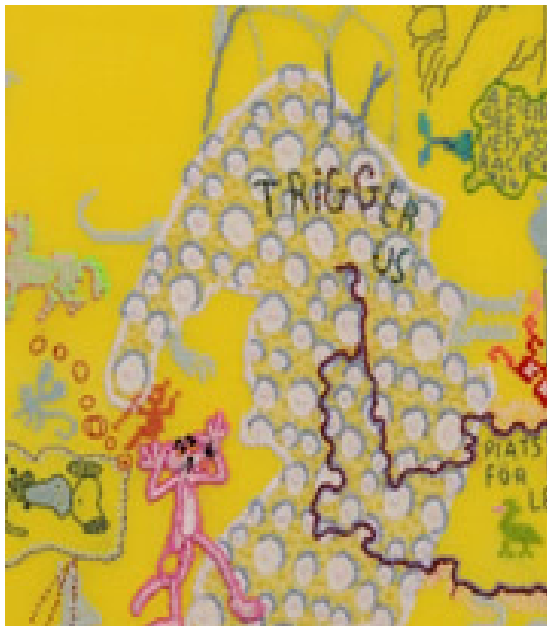
Tilleke Schwartz

- "New potatoes", een door Tilleke samengesteld boek over haar werk
- Haar website: www.tillekeschwarz.com/

Thomas Hirschhorn

- Lisa Lee and Hal Foster: "Critical Laboratory, The writings of Thomas Hirschhorn".
- Thomas Hirschhorn "TOO TOO MUCH MUCH", een door Thomas Hirschhorn samengestelde catalogus van de gelijknamige tentoonstelling.
- Wikipedia .
- Verschillende filmpjes op YouTube

1. TILLEKE SCHWARZ: "Ik borduur zoals ik teken".

Trigger 2008

Biografie

Tilleke is in 1946 in Winterswijk geboren. Zij is de dochter van een joodse veehandelaar en een moeder, die een fervent borduurster van tafelkleden en kussenvertrekken was.

Van 1965 -1967 bezoekt ze de AKI (tegenwoordig ARTEZ) in Enschede. Daarna

krijgt zij een baan om in 1980 naar de kunst terug te keren. Ze tekent en schildert parttime bij de Vrije Akademie in Den Haag en gaat met textiel werken. Vanaf 1990 exposeert ze over de hele wereld. Ze geeft les en lezingen over kunst in het medium textiel en publiceert artikelen over haar werk. Ze wint verschillende prijzen in binnen- en buitenland.

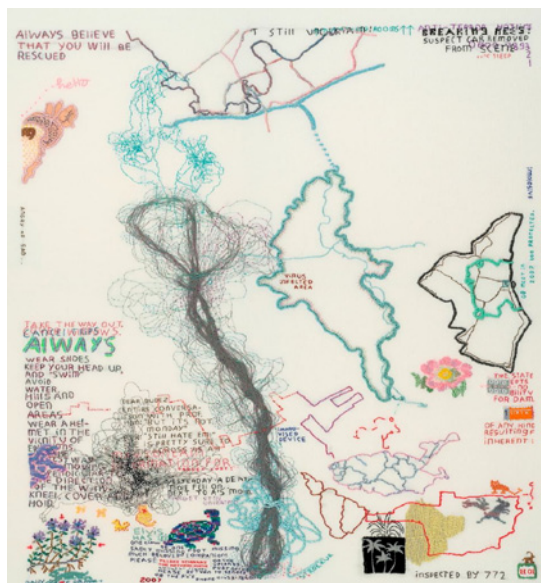
Werk

Op zelf geverfde doeken borduurt Tilleke alsof ze tekent. Ze werkt in dunne lijnen met warme en lichte kleuren. Soms vult ze een vlak met kleine kruissteekjes, met stukjes textiel of met een weefsel van draden. De figuren, gezichten, alledaagse dingen, dieren (waaronder veel katten) flarden tekst en traditionele borduurmotieven vormen samen een bont netwerk, waarin met kleur accenten zijn aangebracht. Naast vol geborduurde stukken zijn er ook delen van het doek leeg gelaten. De kijker moet in deze veelheid van niet perspectivisch geordende beelden zelf zijn weg vinden. Er zit geen verhaallijn in. Door zelf beelden en teksten te combineren geeft de kijker betekenis aan wat hij ziet.

Door de diepgekleurde achtergrond , de warme en lichte tinten waarin Tilleke borduurt en de afwisseling van volle en lege vlakken maakt het werk een warme, frisse en speelse indruk. De teksten zijn meestal in het Engels.

De doeken geven een beeld van wat Tilleke ontroert, verbaast of intrigeert.

Ze kiest voor textiel, vanwege het tactiele uiterlijk: de aibaarheid. Ze vindt dat textiel meestal een meer intieme relatie met de kijker aangaat en daarom heel geschikt is om gevoelens over te dragen. Vroeger was haar werk vooral dagboekachtig. Ze maakte notities van wat ze dagelijks meemaakte en verwerkte die in haar doeken. Later gaat ze zich meer bezig houden met “de gekte van deze tijd” en gaat ze op zoek naar wat er in de wereld nu gebeurt. Een van haar belangrijkste onderwerpen is de controlegekte, die zich uit in de vele voorschriften in verband met veiligheid. Ook de vermenging van de publieke - en de private wereld komt regelmatig aan de orde. Tilleke plukt beelden en teksten van internet, haalt ze uit de krant of komt ze gewoon tegen op straat of op reis: “De werkelijkheid is vreemder dan ik kan verzinnen”. Wel houdt ze ervan om “kattenkwaad uit te halen en een beetje verwarring te zaaien”. Niet alles is dus even serieus bedoeld.

Always 2007

Voor het werk “Always”. verzamelde ze materiaal dat te maken heeft met veiligheidsmaatregelen, zoals de instructies uit het IJslandse telefoonboek: “Wat te doen bij een vulkaanuitbarsting.” Ook gebruikt ze plattegronden van beveiligingszones.

Domestic2011

In het werk “Domestic” staat een dreigende fles Glassex centraal, naast een puntenslijper. Verder zie je een hond die de wacht houdt, het huis waar Bin Laden is gevonden, een onderzeeboot, het overlijdensbericht van een dame die destijds koningin Elisabeth rijles heeft gegeven, een webcam en een boot met de Russische tekst: “Wij zullen onze woonplaats ontdoen van vuil en kwaad”.

Werkwijze

Proces.

Tilleke verzamelt beelden, teksten en motieven, die haar verassen verbazen of ontroeren en al bordurend combineert ze die. Ze bedenkt nauwelijks iets van te voren, maar borduurt wat ze tegenkomt. Haar leidraad is alles waar ze op dat moment in geïnteresseerd is. Ze werkt van de hak op de tak, niet volgens een van te voren gemaakte schets. Ze begint ergens en de compositie ontstaat gaandeweg. Pas op het einde haalt ze dingen uit of voegt ze dingen toe vanwege die compositie. Borduren vraagt tijd, het is dus een langzaam proces. Het werk groeit onder haar handen.

Drager.

Tillke werkt op fijn linnen, dat ze zelf verft om een diepe kleur te krijgen. Het doek is de ruimte waarbinnen de verschillende beelden figureren

Materiaal.

Ze borduurt met de hand met garens van verschillende dikte en soort (katoen, linnen, zijde, metaal, rayon). Ze kiest ervoor om niet machinaal te borduren omdat met de hand borduren meer variatie in kleur en materiaal geeft en een complexere textuur mogelijk maakt. Bovendien komt het werk hierdoor trager tot stand, wat effect heeft op de complexiteit van het werk. Tilleke gebruikt een aantal standaard borduurtechnieken (vooral kruissteek, stiksteek, draad opnaaien) en voegt ook stukjes stof of kant toe.

Kleuren.

De kleuren, die ze gebruikt om te borduren liggen of dicht bij de kleur van het doek (meestal warme kleuren) of zijn licht, waardoor ze afsteken. Met name door de lichte kleuren geeft ze accenten in de compositie.

Compositie.

De compositie bestaat uit losse, gevonden, beelden, die naast en boven elkaar gegroepeerd zijn, vaak frontaal afgebeeld met veel lege vlakken tussen die groeperingen. De horizontale en verticale lijnen overheersen.

Techniek .

Tilleke borduurt zoals ze tekent. Ze werkt voornamelijk met lijnen, die de contouren van de figuren volgen en die ze soms opvult met steken of stof en soms openlaat. Ze werkt niet met vlakken en ook niet met schaduw. Elk figuurtje bestaat op zichzelf. Soms overlapt het een het ander, maar door kleur of materiaal blijft het herkenbaar.

Beeldtalen .

Ze gebruikt verschillende beeldtalen: realistisch weergegeven menselijke figuren, gezichten, alledaagse dingen en dieren (waaronder veel katten) flarden tekst en traditionele borduurmotieven.

Bij de teksten gebruikt ze bijna altijd hoofdletters, maar doordat het schrift onregelmatig is, maakt het een informele indruk. Het doet denken aan een handschrift, dat niet altijd even stabiel en keurig is, waardoor het lijkt op kladjes en snel genoteerde briefjes

Bronnen.

Tilleke laat zich inspireren door:

- Merklappen uit de hele wereld, vanwege de fraaie patronen.
- Volkskunst uit Zuid-Amerika en Afrika, vanwege de kleurrijkdom en de geometrische patronen.
- Katten, omdat ze zo'n eigenzinnige karakter hebben.
- Alledaagse dingen als e-mails, internet, krantenknipsels, en aantekeningen van privé-gebeurtenissen
- Landkaarten en plattegronden
- Lettertypes en grafische vormgeving.
- De Pop Art, en met name Andy Warhol, vanwege het plezier en de vrijheid in zijn werk en vanwege de humor waarmee hij reageert op onze massacultuur.
- Armando , die in een paar gevoelige lijnen het schuldig landschap oproept.
- Wim T. Schippers en de Fluxusbeweging: "alles is in principe zinloos en onzinnig, maar daarom nog wel de moeite waard."
- Martijn Engelbrecht omdat hij met relatief eenvoudige middelen mensen uitnodigt om op een andere manier naar schijnbare vanzelfsprekendheden te kijken.

Relatie met mijn werk

Tilleke Schwartz borduurt in een stijl waarbij ze niet een eenduidig verhaal vertelt, maar verschillende verhalen door elkaar weeft. Ze gebruikt verschillende beeldtalen. Dat sluit aan bij hoe ik wil werken. Ook de manier waarop Tilleke letters borduurt vind ik interessant en ik val voor de frisse uitstraling van haar werk.

Tilleke bevestigt me in mijn manier van werken: materiaal verzamelen, een ondergrond kiezen, gewoon maar beginnen en pas aan het einde de compositie kiezen.

Tilleke bereikt samenhang in haar werk doordat ze alles op een doek borduurt.

Door het doek bakent ze af, schept ze een ruimte, waarin de verschillende beelden ten

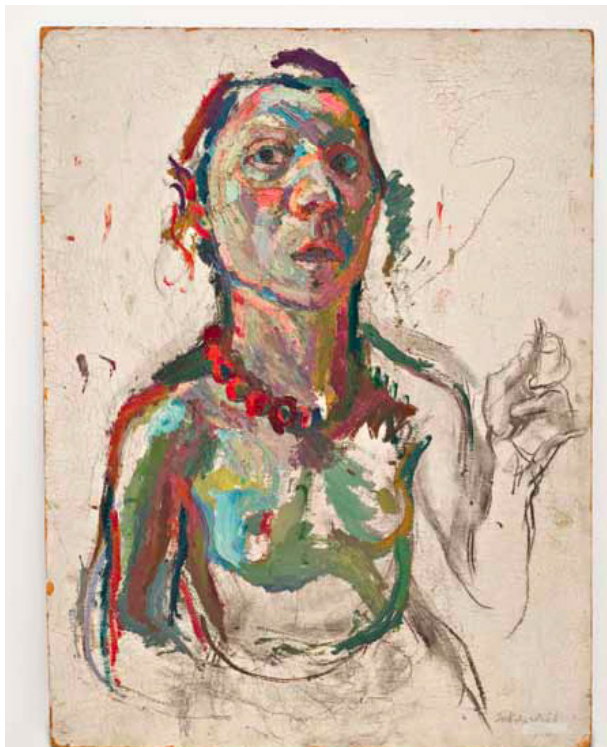
opzichte van elkaar staan en door hun kleur, vorm en materiaal verbanden aangaan. Ik wil dat wat ik teken of schilder op zich bestaat, vandaar dat ik niet in een kader, zoals een doek of een schilderij wil werken.

Tilleke kiest voor elk doek een geëigende basistint en stemt de kleuren van de verschillende taferelen hier op af. Met kleur kiest ze voor wat op de achtergrond moet blijven en wat op de voorgrond moet treden. Ze legt met kleur zodanig accenten, dat er een mate van evenwicht in het werk ontstaat. Op die manier creëert ze een soort weefsel, waarin de kijker zelf zijn weg moet vinden. Dat spreekt mij aan.

Door haar werk wordt mij ook duidelijk dat ik niet borduur zoals ik teken. Alleen zo nu en dan gebruik ik borduurtechnieken voor lijnen, structuur of opvulling in een tekening. Als ik borduur zijn het de letters. Het naaien, borduren en haken neem ik letterlijk. Het zijn voor mij manieren om iets aan elkaar te zetten, te zomen of van randen te voorzien. Het doorboren van papier met een naald is destructief (het doet pijn, alsof je met een naald in je vel steekt) en constructief tegelijkertijd. Je repareert iets.

Tilleke spreekt over haarzelf en de wereld, Ik spreek over mijzelf in de wereld. De stap naar Maria Lassnig is nu logisch. Zij stelt het lichaam centraal.

2. MARIA LASSNIG: "I don't try to make an artwork. I only try to register what appears on my retina when I close the eyelid"

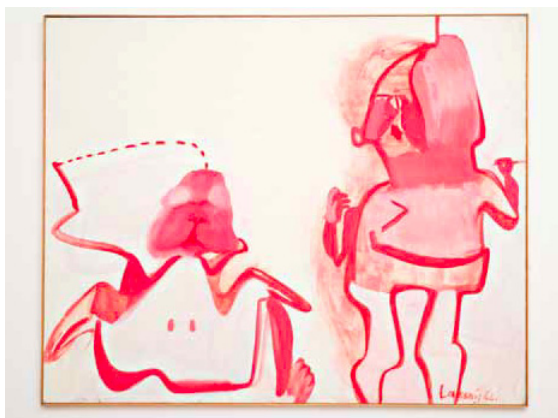
Zelfportret Expressie 1945

Biografie.

Maria Lassnig wordt geboren op 8 september 1919 in Kappel am Krappfeld, een dorp in het Oostenrijkse Karinthië. Ze wordt tot haar zesde jaar opgevoed door haar

grootmoeder. Dan verhuist ze met moeder en stiefvader (bakker) naar Klagenfurt, waar ze later een stage als lerares aan een basisschool doet. In 1940 gaat ze studeren aan de Academie voor Schone Kunsten in Wenen en werkt daarna in haar atelier in Klagenfurt. Daar ontwikkelt ze haar notie van subjectieve kleur, experimenteert met verschillende stijlen, zoals post-kubisme, Orphisme (eerste lyrisch-abstracte kunstenaars), Surrealisme en Automatisme. Ze heeft haar eerste tentoonstelling. In 1948 leert ze de kunstenaar Arnulf Rainer kennen, verhuist naar Wenen en wordt daar lid van de “Hundsgruppe”, opgericht door Arnulf Rainer, Ernst Fuchs en Arik Brauer. Deze kunstenaars staan voor een instinctieve benadering van schilderkunst. Ze krijgt een beurs voor een studiereis naar Parijs samen met Arnulf Rainer, waar ze onder meer André Breton, Benjamin Péret en Paul Celan leert kennen. Terug in Oostenrijk organiseert ze samen met Rainer de tentoonstelling “Junge unfigurative Malerei” in het Künstlerhaus Klagenfurt. In 1951 keert ze terug naar de Academie en studeert er schilderkunst in de master class van Albert Paris Gütersloh. Ze schildert figuratieve werken, voornamelijk portretten en landschappen en maakt de eerste Körpergefühls-aquarelle (lichaamsgevoelens-aquarellen) en tachistische Körpergefühls-schilderijen.

In 1961 vertrekt ze naar Parijs, waar ze abstracte schilderijen maakt. Ze zijn instinctief geschilderd met heldere lichte kleuren, tastende expressieve verfstreken en begrensde lege plekken, die aan delen van lichamen doen denken. Ze begint met het schilderen van de gemuteerde figuren, waar ze haar hele leven mee door zal gaan.

Bunny 1962

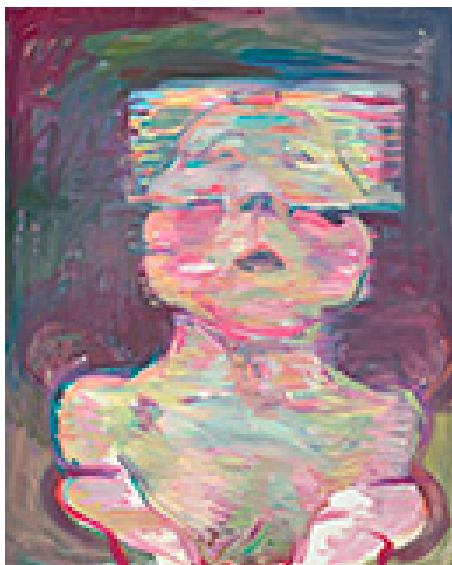
In 1968 vestigt ze zich in New-York, keert terug naar het realisme en maakt veel (zelf)portretten. Hier ontwikkelt ze het thema van de ‘body awareness’ in haar werk en schoolt ze zich bij op het gebied van de animatiefilm. Haar ‘Body awareness’ tekeningen vormen de basis van deze films. Tussen 1970 en 1976 realiseert ze er een stuk of elf. In “Iris” verkent ze het vrouwelijk lichaam als een landschap: een spel met camerastandpunten en inzoom-effecten. “Selfportrait” is een animatiefilm, gemaakt met kleurstiften en voorzien van Engelstalige commentaren. Het is een tegelijk tragische en komische film over haar leven, haar dromen en haar eeuwige zoektocht naar een mannelijke partner. Voor deze film krijgt Maria Lassnig in 1972 de New York State Council Award.

In haar schilderwerk maakt ze in die tijd een tweedeling in binnen- en buitenwereldbeelden. Van de buitenwereldbeelden duiken in de laatste New-Yorkse serie de dieren op: mysterieuze wezens voor de schilderes. Zij ziet ze als de bemiddelaars tussen het ik en de natuur.

Zelfportret met staf 1971

In 1980 keert ze terug naar Wenen om er professor te worden aan de Universiteit van Toegepaste Kunsten. Haar werk wordt minder realistisch. Pijn en macht worden belangrijke thema's. Figuren en onderlinge relaties, onder anderen haar ouders, zichzelf en vroegere partners worden opgenomen in de werken. De man-vrouw verhouding blijft een expliciet thema. In de recentste werken wordt het aspect droom belangrijk. Haar werken worden bevolkt met groteske figuren en bizarre dieren, die in vaak felgroene natuurlandschappen verblijven.

Transparant zelfportret 1987

Nasenflucht in die Wasenschlucht 2007

De waardering voor haar werk in half abstracte en half figuratieve stijl begint te groeien. Ze vertegenwoordigt Oostenrijk op de Biënnale van Venetië samen met Valie Export, neemt deel aan verschillende Documenta's in Kassel en krijgt in 1988 als eerste vrouwelijke kunstenaar de Grosser Österreichischer Staatspreis. In 2013 wint ze op de Biënnale van Venetië de Gouden Leeuw voor haar hele oeuvre.

Op 6 mei 2014 overlijdt Maria Lassnig.

Hoe ze zelf over haar leven denkt laat ze zien in een filmpje, dat ze in 1992 maakt en waarin ze zingt over haar leven: "God didn't make me a beauty, let's face it, but He gave me the gift with a pencil to race it: like a latter-day Dürer or someother big cheese, all I portrayed proved easy to please"

Bronnen

- De surrealisten: als een manier om innerlijke werelden te verbeelden-
- Art-informel als een manier om innerlijke processen te verbeelden.
- Arnulf Rainer en de Weense actionisten, die de nadruk legden op de onmiddellijke fysieke beleving
- Maria Lassnig verdiept zich ook een tijdje in het Tachisme

Het bewustzijn van het eigen lichaam

Een terugkerend thema in het werk van Maria Lassnig is het zelfportret en het bewustzijn van het eigen lichaam. Ze schildert en filmt over het "Körpergefühl", door haar kortweg KG genoemd. Het is een innerlijke gewaarwording, waarbij het lichaam zowel zichzelf als de wereld om zich heen waarneemt. Veel van haar schilderijen hebben daarom ook geen gezicht en geen ogen. De blik is naar binnen gericht. Men spreekt daarom ook vaak over "Endogene Bilder". Het zijn schilderijen die voortkomen uit het lichaam zonder er een afbeelding van te zijn.

Het gaat Maria Lassnig niet om het ontwikkelen van een stijl, maar om de introspectie en de vanzelfsprekendheid van de eigen belevingsruimte, waarbij het verlangen naar "Wahrhaftigkeit" vooropstaat. Het gaat om de volledige zelfwaarneming: lichamelijk en geestelijk. Ze realiseert zich dat het een statement van haar kant is dat haar

schilderijen moeten worden begrepen als lichamelijk bewustzijn.“ Ik vertel mensen dat het zo is, maar zij kunnen het niet zien. Het is belangrijk voor mij dat mensen het weten, want ik denk dat het er toe doet”.

Drie manieren van zijn 2004

Werkwijze

“Ik ga als het ware naakt voor het doek staan. Ik heb geen vast doel, geen plan, model of foto. Ik laat de dingen gebeuren. maar ik heb wel een uitgangspunt; het schilderij is ontstaan uit mijn besef dat de enige echte werkelijkheid mijn gevoelens zijn, die zich uitdrukken binnen de grenzen van mijn lichaam”. Als Maria Lassnig haar oor niet voelt als ze aan het werk is, laat ze het oor weg uit het beeld. Dat geldt ook voor bijvoorbeeld het haar.

Er bestaat een foto van Maria Lassnig uit 1982 waarop ze met een schort om de middel gebonden, liggend op de grond naast het doek dat ze aan het beschilderen is, ligt. Ze schildert zichzelf zoals ze ligt, levensgroot en naakt. Zittend of liggend probeert ze haar contouren na te trekken. Vaak schildert ze met de ogen gesloten.

Twijfel

Twijfel 2004-2005

In dit schilderij schildert zij het lichaam zoals ze het waarneemt en alleen dat wat ze waarneemt. Het haar ontbreekt en de kleuren zijn niet realistisch. Voor Maria Lassnig is elke kleur verbonden met een bepaald gevoel dat gerelateerd is aan een plek in het lichaam. De achtergrond is leeg en het lichaam is helder en stevig geschilderd terwijl het toch een fragiele uitstraling heeft. Het werk lijkt in een keer op het doek gezet te zijn. Dat geeft het werk vaart en spontaniteit. Door de directheid en snelheid waarmee dit werk gemaakt is, is dit werk een overtuigend geheel.

Relatie met mijn werk.

Maria Lassnig zegt zelf: “Ik ben een realist, die niet tevreden is met het realisme”. Zij laat ons zien dat er meer en verdergaande manieren zijn om de wereld en onszelf waar te nemen en weer te geven dan die we in de schilderkunst meestal zien.

Net als Maria Lassnig hecht ik belang aan het lichaamsbewustzijn. Ook ik ben gefascineerd door de fysieke sensaties en het gefragmenteerde lichaamsbeeld. Ook ik vraag me af hoe ik “deze moeilijk te verbeelden zaken” een rol in mijn werk kan laten spelen. Je kunt het wel ervaren, maar je kunt het niet natekenen. Daarom vind ik de verschillende beeldtalen, die Maria Lassnig in de verschillende stadia van haar leven ontwikkelt interessant. Ik zie ze als verschillende gezichtspunten, die je tegelijkertijd kunt inzetten. Ik heb daarbij zowel de onmiddellijke, instinctief geschilderde beelden uit de Parijse periode, als de gemuteerde lichaamsvormen, als de naaktportretten van de laatste periode voor ogen. Ook vind ik het interessant hoe Maria Lassnig kleuren gebruikt. Voor haar hebben kleuren een orgaan- en toestand gebonden symboliek, ze verwijzen naar de plek waar ze optreden en zoals ze ervaren worden.

Er zijn ook verschillen. Ik wil niet in een lijst werken en ik wil de verschillende beeldtalen, die Maria Lassnig na elkaar ontwikkelt, door elkaar heen gebruiken. Ik ben niet op zoek naar metaforen, zoals in het “zelfportret met staf” en ook niet in het weergeven van scènes zoals in “Nasenflucht in die Wasenschlucht”. Ik wil de onmiddellijke confrontatie met het beeld.

Daarom is het nu tijd voor Thomas Hirschhorn, de man van het samengestelde werk.

3. THOMAS HIRSCHHORN “Ik maak wat ik belangrijk vind, wat ik wil doen, in vormen die niet van mij zijn, zoals een altaar.”

Biografie

Thomas Hirschhorn is geboren op 16 mei 1957 in Bern. Hij woont en werkt vanaf de

jaren '80 in Parijs. Hij maakte deel uit van een groep communistische grafici genaamd Grapus. Deze kunstenaars hielden zich bezig met politiek en cultuur. Zij maakten spontane kunst op straat die zich bediende van de beeldtaal van de reclame. Later maakt Thomas Hirschhorn installaties, waarin hij overvloedig gebruik maakt van alledaagse materialen zoals karton, folie, tape en plastic. Zijn installaties zijn vaak speciaal gemaakt voor een bepaalde plek, zowel in als buiten musea en galeries.

Enkele voorbeelden:

Cavemanman, (de Barbara Gladstone Gallery, 2002) waarbij Thomas Hirschhorn de galerieruimte veranderde in een soort grot. Hij gebruikte daarvoor hout, karton en tape en plaatste daarin boeken van filosofen, maar ook elementen uit de populaire cultuur.

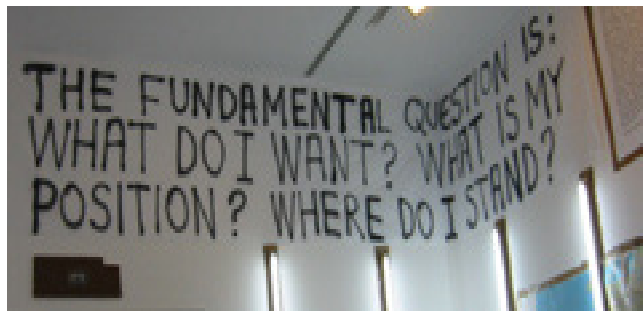
Musée précaire Albinet, (Aubervilliers 2004), waarin hij echte werken uit het Centre Pompidou in zijn installatie voor de bewoners van de wijk verwerkt.

Gramsci Monument (de Bronx 2013), *Spinoza Monument* (Amsterdam 1999) *Deleuze Monument* (Avignon 2000) en het *Bataille Monument* (Kassel 2002).

Crystal voor de Biënnale in Venetië (2011)

Zijn werk is te zien in de collecties van verschillende musea voor moderne kunst: waaronder het MOMA, de Tate Gallery en K21 in Dusseldorf.

Tentoonstellingen waren er vanaf de jaren '90 ook in Zurich, Kassel, München, Maastricht, Gent en Wenen. In 2000/2001 ontvangt hij de Marcel Duchamp-prijs in Parijs, in 2004 de Joseph Beuys-prijs in Basel en in 2011 de Kurt Schwitters-prijs in Hannover

Karakteristiek

Een motto van Thomas Hirschhorn is: “kwaliteit scheidt, energie verbindt.”. Voor hem is de houding waarmee hij werkt, de mate van concentratie en de intensiteit, het belangrijkste. Hij wil dat niemand zich buitengesloten voelt. Daarom wil hij geen hiërarchie in de kunst en geen beter of slechter: “Mijn kapitaal is mijn energie en mijn creativiteit, niet mijn talent, knowhow, geld, opleiding, sociale achtergrond.”

Thomas Hirschhorn wil de mensen in zijn werk betrekken, zodat ze deel van zijn werk zijn. “They have to deal with it”. Hij wil een directe confrontatie of dialoog, één op één, tussen een persoon en kunst, niets anders dan dat je jezelf “face to face” aantreft met het kunstwerk. Kwaliteit, geschiedenis, communicatie of cultuur creëren afstand en dat wil hij niet.

Hirschhorn werkt met bestaand materiaal, de dingen van de straat, karton, tape, bestaande foto's, teksten, viltstift. “In alles wat ik maak, check ik of er een link is met de werkelijkheid. Ik probeer de brug te maken met iets dat ergens anders een realiteit heeft”.

Zijn werk bestaat altijd uit een veelheid, hij wil veel geven, vorm geven, niet vorm

maken. Eenvoud vind hij vervelend, omdat je door veelheid de controle opgeeft en je imperfectie bereikt, niet als doel, maar als resultaat. Door die veelheid doorbreekt hij één-dimensionele relaties, splitst hij het geconcentreerde verdwijnpunt op en maakt daardoor enkelvoudige, hiërarchische, gezichtspunten onmogelijk.

Crystal of Resistance

Crystal of Resistance 2011

Hirschhorn maakte Crystal of Resistance voor de Biënnale van Venetië. Ook met deze installatie wil hij condities scheppen om nieuwe gedachten en invalshoeken mogelijk te maken. Hij wil een waarheid creëren, die resistent is tegen feiten, opinies en commentaren en die niet eenduidig is. Daarvoor heeft hij een vorm nodig. De kristal is het motief voor de vorm van dit werk. Hij gebruikt alle aspecten van het kristal, zoals de facetten, de spitse vormen, het spiegelende om vorm te geven aan zijn installatie. Deze overall in de installatie terugkerende kristalvorm zorgt voor samenhang. Het wordt een kapstok waar allerlei inhoud en aan gehangen kunnen worden, en tegelijkertijd met elkaar verbonden worden. Ook hier maakt hij weer gebruik van goedkope, alledaagse materialen als tape en aluminiumfolie

Crystal of Resistance 2011

De aluminium kristallen vormen, zijn geïnspireerd zijn door de gigantische kristallen die in de Mexicaanse Naica mijn gevonden worden.

Relatie met mijn werk

Thomas Hirschhorn is een bouwer. Hij brengt verschillende en vaak tegengestelde zaken bij elkaar in een installatie, die verwijst naar een bekende vorm als een monument, een grot, een kiosk, of een event. Door de keuze voor die dwingende vorm structureert hij zijn werk en wordt het consistent. Omdat ik geen schilderij of een tekening wil maken, heb ik lang gezocht naar een naam voor wat ik dan wel maak. Hirschhorn brengt mij op de gedachte dat ik lichaamsbeelden maak. Door de losse onderdelen van mijn werk onder te brengen in lichaam gerelateerde vormen kan ik ze met elkaar verbinden en kom ik tot een samenhangend samengesteld werk.

Hirschhorn motiveert de vorm, die hij kiest door een keuze te maken voor een begrip zoals “Crystal” of “Too much, too much”. Het is een instrument waarmee hij criteria in handen heeft voor de vormgeving. Ik vind het een zeer bruikbare aanwijzing om een woord of een zin te zoeken, die kan dienen als motivatie voor de kleur, de vorm, het materiaal en de compositie.

Hirschhorn creëert ook samenhang door de keuze voor de materialen waarmee hij zijn installatie maakt. Met alledaagse en goedkope materialen als aluminiumfolie, karton, viltstift en tape bevestigt hij alles aan elkaar. De samenhang wordt zo letterlijk een verbinding: alles zit aan elkaar vast. Ook visueel creëert hij zo samenhang: in de ene installatie is bij voorbeeld het bruine tape heel bepalend voor hoe de installatie er uit ziet, in een andere is dat het aluminiumfolie. Ook ik werk graag met alledaagse, al gebruikte materialen. Vooral zijn gebruik van tape intrigeert me, net als de hardnekkigheid waarmee hij de dingen aan elkaar plakt. Zelf kies ik ervoor om losse delen aan elkaar te naaien of te plakken en aan de muur te bevestigen. In het geval van een verzameling zitten de verschillende lichaamsbeelden niet aan elkaar, maar wel aan de muur vast.

De veelheid en de chaos, die Thomas Hirschhorn creëert, intrigeert me. Net als hij ben ik op zoek naar een niet-hiërarchisch opgebouwd beeld. Het verschil met Hirschhorn is dat ik denk in termen van een weefsel. Dus meer zoals Tilleke Schwarz dat doet door het niet-hiërarchisch mengen van verschillende beeldtalen in een plat vlak.

Ook interesseert het me dat hij zijn werk, hoewel autonoom, niet alleen in een museum of galerie wil zien hangen. Hij wil een situatie waardoor de kijker oog in oog met het werk komt te staan, kijkt naar wat het is, erin op gaat, en erbij betrokken raakt.

4. EIGEN WERK : “Het gaat om de noodzakelijkheid om de reconstructie kloppend te maken en niet om de behoedzaamheid om een mooi beeld te creëren. Wel om een sprekend beeld, het moet ergens van spreken, het weet alleen op voorhand niet waarover, dat ontstaat en manifesteert zich in het beeld zelf. Het beeld weet al helemaal niet waarvan het gaat spreken, dat blijft tot aan het einde latent.” Alessandro Baricco in “De Barbaren”.

Uitgangspunten

Er zijn een aantal uitgangspunten, die bepalend zijn voor wat ik maak en hoe ik dat maak.

Zoals Tilleke Schwartz zoek ik naar een stijl waarbij ik geen eenduidig verhaal vertel, maar verschillende beelden en stijlen door elkaar weef. Ik kies bewust niet voor een kader, omdat ik geen situatie wil weergeven: Ik wil geen inkijk in een wereld bieden, zoals in een klassiek schilderij, waar de kijker een blik op een andere wereld werpt. De kijker staat niet tegenover het werk, maar gaat er in op.

Maria Lassnig bevestigt mij in het belang dat ik hecht aan het lichaamsbewustzijn. Mij fascineert de ongrijpbaarheid van wat er allemaal in het lichaam gebeurt. Hoe alles wat er zich om mij heen afspeelt neerslaat in gedachten, zintuigelijke sensaties en gevoelens. Hoe “de natuur haar eigen gang gaat” in mij. Dat al die indrukken nooit leiden tot een perfecte gedachte of een volkomen beeld is tragisch en komisch tegelijkertijd.

Thomas Hirschhorn heeft mij op het spoor van de lichaamsbeelden gebracht. Hiermee heb ik een kader waarbinnen ik het werk stap voor stap, van detail tot detail, onder mijn handen kan laten groeien, door de verschillende beeldelementen aan elkaar te leggen of in een verzameling bij elkaar te hangen. Een manier van werken, die doet denken aan Cadavre Exquis. (een werkwijze van surrealistische kunstenaars uit het begin van de vorige eeuw. Een kunstenaar begint het kunstwerk, een tweede werkt er aan verder, zonder dat hij weet wat de eerste heeft gemaakt, een derde werkt daar weer aan verder ook zonder dat hij rekening houdt met het voorafgaande werk). Ik vind het belangrijk dat mijn werk, net als dat van Tilleke Schwartz, een frisse en speelse uitstraling heeft, zelfs al verwerk ik er donkere dingen in.

Bronnen

Ik verzamel wat mij irriteert en intrigeert. Ik heb een archief met daarin verschillende verzamelingen:

- Lichamen: vervormde lichamen, lichaamsdelen, dood/pijn/hangen
- Landkaarten, tekst, woorden en letters
- Natuur: organismen, dieren, landschappen,
- Kunstkaarten
- Denk/teken/dagboeken.
- Uitspraken

Onderwerpen

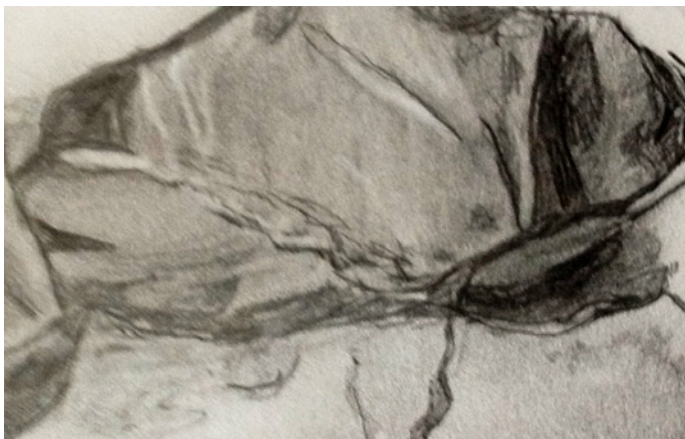
Ik creëer bewust gemuteerde vormen, die weliswaar naar het lichaam verwijzen, maar er geen letterlijke afbeelding van zijn. Welk onderwerp ik ook kies: - bomen, landschappen, stenen, mensen, dieren, - ze zijn allemaal te herleiden tot dezelfde fascinatie voor huid, plooien, gaten en lichaamsvormen.

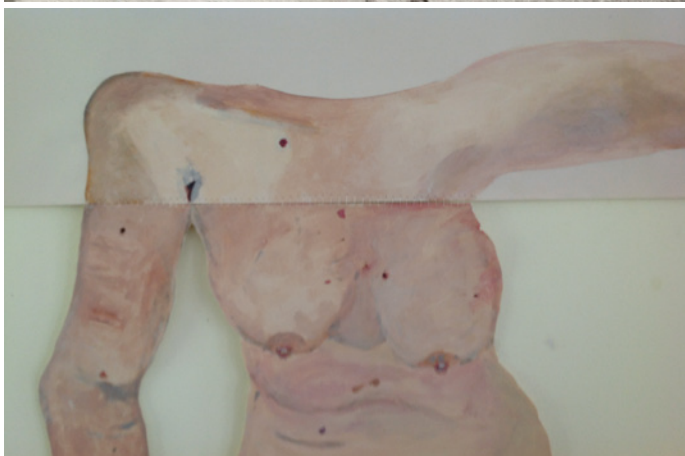
Boom

Luis

Steen

Lichaam

De drager

Ik teken graag in boeken en schriften. Het is dan vaak een combinatie van schrijven en tekenen. Voor mijn kleinere werken schilder ik daar overheen, zodat ik een gelaagde tekening krijg: hier en daar is de onderliggende tekst of tekening nog te zien, op andere plekken is die weg geschilderd.

Voor de grotere werken kies ik vaak voor behang. Behang kun je uitrollen, zodat je in banen kunt werken. Bovendien is behang flexibel. Je kunt erin knippen, naaien en borduren en je kunt het makkelijk vouwen. Het is stevig genoeg om met een beetje steun, te blijven staan. Tot nu toe werk ik vooral op de achterkant van een dik soort behang met een sponsige achterkant. Ik heb uitgetest wat het effect is van dunner behang en hoe ik zowel de voor als de achterkant kan gebruiken, maar daar is tot nu toe nog niet iets bruikbaars uit voortgekomen. Ook experimenteer ik met materialen als dik papier, landkaarten en karton

Technieken, materialen

Ik teken met potlood wat ik zie. Ik werk vanuit het detail en trek van lijn naar lijn en van vlek naar vlek, daarna wrijf ik het uit, accentueer met gum de lichte vlakken en markeer met het potlood de belangrijkste schaduwen en lijnen. Vanuit het tekenen ontstaat dan, soms bij verrassing, het beeld. Het criterium is niet of het lijkt, maar of ik het met de juiste concentratie heb getekend, of het klopt.

Ik teken ook met viltstift of pen, waarbij ik beelden uit mijn verbeelding opdiep. Al tekenend komt er een menselijke of dierlijke figuur tevoorschijn.

Ik schilder met acryl en werk dan net zoals ik met potlood werk, alleen zijn nu de vlakken, de kleuren, de verf zelf in het geding. Ik schilder niet vanuit een overzicht, maar bouw detail na detail een beeld op.

De laatste tijd schilder ik ook met waterverf. Ik gebruik het niet als eerste laag, maar als tweede of derde laag over de al beschreven dagboekvellen of tekeningen. Dit omdat waterverf transparanter en minder dekkend is dan acrylverf.

Tekst gebruik ik ook vaak. Als de tekst onderdeel is van een weefsel, hoeft het niet altijd leesbaar te zijn. Dan zijn de letters of woorden eerder abstracte tekens met een boeiende vorm.

Naaien, borduren en haken zet ik, net als de waterverf, ook in tweede instantie in. Niet om te registreren, zoals ik teken of schilder, maar om iets in het beeld te accentueren of om iets aan elkaar te zetten of te repareren. Als ik borduur zijn het meestal de letters.

Soms gebruik ik andere materialen als ham, klei, ijzerdraad, buddy's of albastine

Beeldtalen

Ik hanteer verschillende beeldtalen door te tekenen of te schilderen wat ik zie, wat ik bedenken, wat ik waarneem en door het gebruik van tekst

Wat ik zie

Wat ik ervaar

Wat ik (be)denk

Tekst

Mijn streven is om deze verschillende beeldtalen in een werk samen te brengen. En daarmee ben ik bij het onderwerp van dit werkstuk gekomen: “. Hoe kan ik de verschillende delen, waar een werk uit is opgebouwd, tot een geheel maken? Hoe kan ik verschillende stukken letterlijk en figuurlijk samen laten hangen?” Hoe ga ik dan te werk?

Werkwijze

Al werkend begeef ik mij op vier pistes, soms na elkaar, maar meestal zoek ik op alle vier niveaus tegelijkertijd.

1. Ik maak een weefsel met verschillende tekentalen, zodat ik een niet-hiërarchisch beeld creëer, waarin alle beeldelementen gelijkwaardig zijn.
2. Ik kies voor een lichaamsbeeld, waardoor verschillende beeldelementen kunnen samenkomen en een verband met elkaar aan kunnen gaan. Door voor lichaam gerelateerde vormen te kiezen kan ik de vorm van het geheel scherpstellen.
3. Ik zoek net zo lang naar een begrip, een woord, of een zin tot ik het werk kan benoemen. Het kan de titel worden, maar dat hoeft niet. Het is op de eerste plaats een hulpmiddel voor het maken van een consistent beeld.
4. Ik zoek een manier om het lichaamsbeeld dat ontstaat op te hangen. Tot mijn verassing is gedurende dit onderzoek het hangen zelf een onderwerp geworden. Ik plak losse onderdelen met buddy's aan de muur of ik steek ijzerdraadjes in de buddy's, waar ik de lichaamsbeelden aan ophang en ik experimenteer ik met andere manieren van hangen.

Cadavre Exquis

Ik werk dus niet vanuit een overzicht, maar ga van onderdeel naar onderdeel.

In het kleinere werk door de verzameling lichaamsbeelden uit te breiden. Bij het grote werk door het lichaamsbeeld van stuk naar stuk op te bouwen.

Met andere woorden:

Ik schilder in acryl details van mijn lichaam, zoals ik het zie, zoals ik het weet, zoals ik het me verbeeld en zoals ik het ervaar. Daardoor ontstaat een samengesteld werk, gemaakt van aan het lichaam gerelateerde vormen. Er ontstaat een lichaamsbeeld in een plat vlak, dat ik aan de muur rangschik.

Ik teken lichamen over de bestaande tekst en tekeningen heen. Ik werk vanuit het detail zonder me in het begin om het totaal te bekommeren. Door de tekeningen met waterverf te bewerken ontstaat een gelaagd lichaamsbeeld. Deze lichaamsbeelden groepeer ik in colonnes, die in een compositie gerangschikt worden en zo aan de muur gehangen worden.

Voorbeeld 1. "Negenooog"

Negen in acryl geschilderde lichaamsdelen, vormen samen een lichaamsbeeld dat aan de muur is bevestigd door middel van buddy's. De onderste delen zitten aan elkaar vast, de bovenste drie delen staan los.

1. Weefsel

Elk stuk is een weefsel op zich, bestaande uit beelden van het lichaam. Zoals ik het zie (mijn eigen lichaam), zoals ik het weet (organen, vlees), zoals ik het denk (getekende stukken), woorden (een tekst van Beckett over het lichaam) en zoals ik het ervaar (vorm en de kleur). De kleur is in het voor mij kenmerkende palet, waarbij de roden overheersen en elk stuk een licht eigen accent heeft in blauw, groen of oker.

2. Lichaamsbeeld.

De negen stukken refereren aan lichaamsdelen: hoofd, hand, arm, borstkas, bekken en twee benen. De lichaamsdelen zijn een voor een geschilderd en uitgeknipt en successievelijk aan elkaar gelegd.

3. Woord

Negenooog: negen stukken, vleselijk, uiteenspatten, verschillende oogpunten.

4. Hangen

Het beeld is op de muur geplakt met buddy's

Voorbeeld 2 "Wallflowers"

Een verzameling van vijf lichaamsbeelden balancerend op ijzerdraadjes met buddy's vastgemaakt aan de muur.

1. Weefsel

Over dagboekfragmenten zijn gemuteerde lichamen getekend en daarna met waterverf bewerkt, waardoor fragmenten van tekst en tekeningen nog zichtbaar zijn.

2. Lichaamsbeeld

De getekende en uitgeknipte lichamen vormen een verzameling lichaamsbeelden.

3. Woord

Wallflowers. Bloemen, verschoten, balanceren, niet geheel tot wasdom gekomen.

4. Hangen

De gemuteerde lichaamsvormen balanceren als muurbloemen aan de muur.

5. SAMENVATTING

Inzet voor het schrijven van dit werkstuk was de vraag: " Hoe kan ik de verschillende delen, waar een werk uit is opgebouwd, tot een geheel maken ?

De eerste ontdekking was dat ik in de term "weefsel" kan denken, waardoor ik verschillende beeldtalen bij elkaar kan brengen.

Daarna kwam ik op het spoor van de lichaamsbeelden. Doordat de losse onderdelen van mijn werk samen iets vormen, dat op een lichaam lijkt, ontstaat samenhang.

Ook kwam ik erachter dat ik een woord of een zin kan zoeken om daarmee de gekozen vorm van het werk te benoemen en zo tot een consistent beeld komen.

En als laatste bleek dat het hangen zelf een thema is geworden. Het hangen versterkt het beeld en speelt ook een rol in het creëren van samenhang.

Ik heb hiermee een aantal instrumenten in handen waarmee ik richting kan kiezen en op koers kan blijven.

Ik ga verder zoeken naar de mogelijkheden van een weefsel, bijvoorbeeld door het werken met kleurcontrasten, licht en schaduw en verschillende lijnvoeringen. Ik ga experimenteren met de drager, zoals het gebruik van de voor- en achterkant van het behang en het gebruiken van andere materialen. Ik ga de grenzen opzoeken van wat nog een lichaamsbeeld is en wat niet meer. Ik ga verschillende vormen van hangen uitproberen. Ik ben benieuwd hoever ik dan de ruimte in kom.

Proefjes voor andere manieren van hangen